

Erfaringer ved bruk av Liverpool Care Pathway (LCP)

9.sept. 2010

Omsorg

Kvalitet

Glede

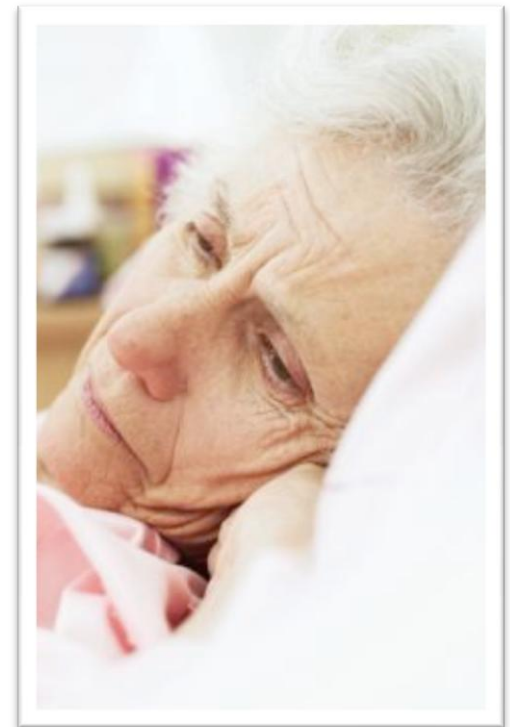
Innhold:

- **Om Liverpool Care Pathway (LCP)**
- **Litt om implementering – gjennom 2 Samarbeidsprosjekter med Høgskolen i Østfold**
- **Erfaringer – hva sier ansatte**

Hva er Liverpool Care Pathway (LCP)?

- LCP er en **tiltaksplan** for palliasjon til døende og deres pårørende.
- **De siste dager og timer**
- Bygger på palliativ omsorgsfilosofi
- **Mål:** å gi en helhetlig omsorg, forbedre og kvalitetssikre omsorgen til døende pasienter og deres pårørende.

Når skal LCP tas i bruk?

Når det tverrfaglige team, (i samarbeid med pasient og pårørende), er enige i at pasienten er døende.

Når er pasienten døende?

Kriterier ved oppstart av LCP – på LCP skjema

- Forut for iverksetting av LCP har følgende spørsmål vært diskutert:
  - Å sette i gang livsforlengende behandling
  - Å avslutte livsforlengende behandling

Endring av fokus :

Fra

- å opprettholde viktige livsfunksjoner/aktiviteter (for eksempel mat, drikke, trening) og ha håp om å leve en stund

Til

- å innse at livet begynner å ebbe ut - begynner å legge til rette for at livet kan avsluttes på en verdig måte i tråd med pasientens ønsker, og på en måte som gjør at pårørende kan mestre denne fasen best mulig.

LCP- tiltaksplanen består av tre deler:

- **Del 1**
Første vurdering (ved inklusjon) Helsetilstand og vurderinger
- **Del 2**
Fortløpende vurderinger:
Er delmålene oppnådd?
- **Del 3**
Ved dødsfallet

Promoting best practice for care of the dying

Skriv inn lokal organisasjons logo

Navn..... Avd..... Dato:

Del 1	Første vurdering (vurdering ved inklusjon)	
<i>Diagnose og personopplysninger</i>	Hoveddiagnose:	Bidiagnoser:
	Personnummer:	☐ mann ☐ kvinne Nasjonalitet:
	Innlagt dato:	
<i>Symptomer og funn</i>	Klarer ikke å svelge ☐ ja ☐ nei	Våken ☐ ja ☐ nei
	Kvalme ☐ ja ☐ nei	Bevisst ☐ ja ☐ nei
	Brekninger, oppkast ☐ ja ☐ nei	Vannlatingsbesvær, UVI ☐ ja ☐ nei
	Obstipert ☐ ja ☐ nei	Kateterisert ☐ ja ☐ nei
	Forvirret ☐ ja ☐ nei	Surkling i luftveiene ☐ ja ☐ nei
	Urolig, agitert ☐ ja ☐ nei	Dypne ☐ ja ☐ nei
	Rastløs ☐ ja ☐ nei	Smerte ☐ ja ☐ nei
	Anspent, engstelig ☐ ja ☐ nei	Annet (f.eks. odemer, kloe) ☐ ja ☐ nei
<i>Delmål ved første vurdering</i>	Mål 1 Aktuell medikasjon er vurdert og ikke-essensielle medikamenter seponert ☐ ja ☐ nei	
	Hensiktsmessig peroral medikasjon er endret til subkutan, og subkutan pumpe er satt i gang hvis hensiktsmessig. Uhensiktsmessig medikasjon er seponert.	
	Mål 2 Behovsmedikasjon til subkutan administrasjon er skrevet opp for følgende symptomer etter avdelingens prosedyrer:	
Smertesmerter - smertestillende	☐ ja ☐ nei	
Uro, agitasjon - beroligende	☐ ja ☐ nei	
Surkling i luftveiene - antikolinergikum	☐ ja ☐ nei	
Kvalme og brekninger - kvalmestillende	☐ ja ☐ nei	
Dypne - angstdempende/muskelavslappende	☐ ja ☐ nei	
Mål 3 Uhensiktsmessige tiltak seponeres		

Liverpool Care Pathway (LCP)

- Kontinuerlig vurdering av pasientens tilstand
- **Konkrete mål for pleie og omsorg**

Hvis målene i tiltaksplanen ikke nås

Mål: Pasienten er smertefri,

- skal det fortløpende **dokumenteres** hvorfor målene ikke ble nådd og
- **hvilke tiltak** som er iverksatt for å nå målene.

Samarbeidsprosjekter

Høsten 2008 – våren 2009:

- Et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Østfold, avd. for helse- og sosialfag og seks sykehjem i fem kommuner i Østfold.
  - Opplæring i bruk av Liverpool Care Pathway (LCP).
  - Implementering av LCP i utvalgte avdelinger.

Høsten 2009 – våren 2010:

- Forlengelse av prosjektet ved fire av de opprinnelige seks sykehjemmene; refleksjonsgrupper for ansatte knyttet til omsorg ved livets slutt.

Hva sier de ansatte?

Om deltakelse i refleksjonsgruppe

- Veldig nyttig å delta i refleksjonsgruppa
- Har bidratt til at jeg er mer trygg i møte med pårørende
- Gruppa har bidratt til faglig utvikling – sette ord på hva som var bra. Lært av hva andre har gjort.
- Burde vært et tilbud til alle

Hva sier de ansatte? om LCP

Kontinuitet og kvalitetssikring

”Få en kontinuerlig oppfølging tror jeg er veldig bra. Det gir en bra følelse for en selv også. Selv om en sikkert gjorde det før også så er det annerledes nå.”

”Det var noen som lurte på om noen som hadde snakket med pårørende – da bare så jeg etter i papirene og da stod det der – en ser virkelig nytteverdien av å bruke det.”

Hva sier de ansatte? Om LCP

Samarbeid med legen – en viktig suksessfaktor

”Når du har et oppsett som du skal følge har du det i ryggen når du snakker med legen – dette skal vi bruke. Du våger mer å ta initiativ overfor legen.”

”Det er veldig tungt å sette i gang med LCP om du ikke har legen med på laget. Det går jo på dette med medisinerings.”

Hva sier de ansatte?

Kommunikasjon og samtale med den døende og deres pårørende

"Pårørende blir og føler seg trygge for at både dem og pasientene blir ivaretatt."

"Å sette ord på det å dø. Pårørende slapper mer av. Pårørende klarer å forberede seg på en litt annen måte."

"selv om jeg aldri har vært redd for å møte døende pasienter så synes jeg at jeg blir mer fokusert på hva jeg skal prate om når jeg er inne hos pas. Satt det i system. Kommunikasjon blir mer målrettet."

Hva sier de ansatte?

”Når pasienten er døende - Da snakker jeg direkte om det. Det har jeg ikke gjort tidligere – fordi det er vanskelig. Når du har brosjyren om LCP – da kan du snakke konstruktivt om det. Det har vært all right.”

Oppsummering

Liverpool Care Pathway for døende pasienter sikrer at

- Pasient og pårørende er forberedt på at pasienten er døende.
- Det er vurdert å avslutte uhensiktsmessig behandling
- Optimal lindring av plagsomme symptomer
- Pasientens eksistensielle og åndelige behov er ivaretatt
- Pårørende er inkludert og ivaretatt

(Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen.
Helsedirektoratet, 2007. s.42)

”God standard for lindrende behandling i sykehjem kan bidra til at døende gamle ikke belastes med unødig innleggelse i sykehus sine siste levedager”
(Husebø og Husebø 2005).

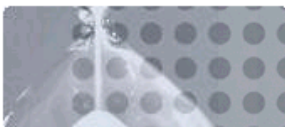
”Vi har kun den ene gangen å gjøre ting riktig og best mulig”

(Grethe Skorpen Iversen - Kompetansesenter i lindrende behandling Helseregion Vest, nasjonal LCP-kontakt.)

Du er her: [Hovedside](#) > [Enheter/Avdelinger](#) > [Kompetansesenter i lin...](#) > [Liverpool Care Pathway](#) > **Liverpool Care Pathway (L...**

KOMPETANSESENTER I LINDRENDE BEHANDLING HELSEREGION VEST

- ▶ [ESAS SYMPTOM-REGISTRERING](#)
- ▶ [FORSKNING OG UTVIKLING](#)
- ▶ [HENVISNINGSRUTINER](#)
- ▶ [IN ENGLISH](#)
- ▶ [INDIVIDUELL PLAN](#)
- ▶ [KONFERANSER](#)
- ▶ [KURS OG ARRANGEMENT](#)
- ▶ [LINKER](#)
- ▶ [LIVERPOOL CARE PATHWAY](#)

Liverpool Care Pathway (LCP)

(10.03.2010) **Liverpool Care Pathway (LCP)** er en tiltaksplan for omsorg til døende og deres pårørende. Planen ble utviklet for å overføre den helhetlige omsorgen som den døende og familien blir møtt med på en lindrende (palliativ) enhet, til andre deler av helsetjenesten. LCP ble utviklet i England på 1990-tallet og er i dag internasjonalt anerkjent og brukt i 20 land verden over.

Kontaktinformasjon:

LCP-kontakt **Grethe S. Iversen**, tlf. 55 97 94 14, mobil 99 20 40 09. E-post: grethe.s.iversen@haraldsplass.no

KONTAKT OSS

Telefon: 55 97 58 24

Dagny Faksvåg
Haugen
leder/overlege
55975831

Ragnhild Helgesen
undervisningssykepleier
55975790

Aud Myhre, sekretær
55975824

Telefaks: 55 97 58 25

Åpningstider:

08.00 - 15.30
alle hverdager

Adresse:

Haukelandsbakken 2
Haukeland

http://www.helse-bergen.no/avd/lindrendebehandling/liverpool_care_pathway/lcp.htm

Referanser og anbefalt litteratur

- Ellershaw, J & C Ward (2003). Care of the dying patient: the last hours or days of life. *British Medical Journal*, 326; 30 – 34
- Husebø B.S. og Husebø S. Sykehjemmene som arena for terminal omsorg hvordan gjør vi det i praksis? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2005; 125:1352-4
http://www.tidsskriftet.no/index.php?vp_SEKS_ID=1192785
- Sosial- og helsedirektoratet (2007). Nasjonalt handlingsprogram med retningslinjer for palliasjon i kreftomsorgen” IS 1529 Nasjonale faglige retningslinjer. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet (2009). ”Nasjonal veileder for beslutningsprosesser for begrenning av livsforlengende behandling hos alvorlig syke og døende” IS 1691. Nasjonal veileder. Oslo: Helsedirektoratet.
- <http://www.mariecurie.org.uk/forhealthcareprofessionals/liverpoolcarepathway>
- http://www.helse-bergen.no/avd/lindrendebehandling/liverpool_care_pathway/lcp.htm